

BUDAPESTI HÍRSEG
 1920. NOV. 24.
 ÁTVEETTE
 Ára 1 korona.

Kovács Ferenc
At Gyarmat

Budapest, 1920.

XL. évfolyam, 277. szám

Szerda, november 24.

BUDAPESTI HÍRLAP

Megjelenik hétfő kivételével mindennap.
 Előfizetési árak: Egész évre 280 kor., félévre 140 kor., negyedévre 70 kor., egy hónapra 25 kor. Egyes szám ára mindenütt 1 kor.
 Hirdetéseket Budapesten felvesznek az összes hirdetői irodák.

Főszerkesztő:
Rákosi Jenő
 Helyettes főszerkesztő:
Csajthay Ferenc

Szerkesztőség: VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 4. sz.
 Igazgatóság és kladohivatal: VIII. ker., József-körut 5. szám.
 Telefonszámok: József 43, József 53, József 63, József 23—84.

"Hiszek egy Istenben,
 Hiszek egy hazában,
 Hiszek egy isteni örök igazságban,
 Hiszek Magyarország feltámadásában.
 Amen."

Alkotmányrevízió.

Budapest, nov. 23.

Alább közöljük *Lengyel Zoltán* cikkét a kérdésben, de szükségesnek látszik néhány szót elejbe bocsájtani.

Különös dolog, hogy a nemzetgyűlés, örökös pártválságok, s a munkaképességeért folyton vajudó kísérletek közt, — igaz ugyan, hogy saját érdeklődésének minimális mértékével — folyton korszakos reformokat kohol. Így kerül mind sürűbben szóba az alkotmány reformja, új választójog és a törvényhatóságok ujjaszervezése, a mi az érdekelt körökben, a nemzeti értelmiség körében nyugalanságot, sőt megrettenést kelt országsszerle.

Természetesen, ha a nemzetgyűlés mindezt komolyan akarja, mi nem akadályozhatjuk meg benne. Az övével ellenkező álláspontunk azonban nem menti fel abbéli publicisztikai kötelességünk alól, hogy a kérdéssel általában, esetleg a kormány terveivel is foglalkozunk. Mindezt szem előtt kell tartania az olvasónak már *Lengyel Zoltán* alábbi cikke olvasása közben is.

Az alkotmány kérdéséről.

Irtta Lengyel Zoltán.

A nemzetgyűlés — a legutóbbi híradás szerint — két hónapig nem tart ülést. Nagy megkönnyebbüléssel vesszük tudomásul. A szünet oka pedig az, hogy a kormány az alkotmányjogi kérdéseket akarja előkészíteni és aztán megoldani.

Ezzel az elhatározással olyan fontos mozzanathoz közeledik állami életünk, a melyet mindnyájunknak kötelessége tudásával és befolyásával a helyes megoldáshoz segíteni.

Ez a cikk nem a döntést akarja befolyásolni, csak az előzetes kérdéseket óhajtja leszögezni és a vitát megnyitni.

Egy évvel ezelőtt mi, a törvényes országgyűlés tagjai mozgalmat indítottunk az alkotmány helyreállítása érdekében, a mely mozgalom a „jogfolytonosság” kifejezése alatt ment át a köztudatba. Álláspontunk ismeretes. A forradalom és a kommunizmus után azt követeltük, hogy a királyi hatalom szünetelése folytán az állam főhatalmát a törvényes országgyűlés, tehát a képviselőház és főrendiház együttesen vegye át, ez gondoskodjék a törvényes végrehajtó hatalom főlállításáról és országos határozatok alakjában tegye meg mindazon intézkedéseket, a melyek a végrehajtó hatalom törvényesítése, az államfő pótlása és az új törvényhozó testület összeállítása érdekében szükségesek.

Nem kell ismételnem, hogy a magyar alkotmány értelmében ez volt az egyetlen helyes, lehetséges és célszerű megoldás. Nem kell arra sem kitérnem, miért és hogyan került előtérbe a most működő, ugynevezett forradalmi megoldás „a nemzetgyűléssel.” Sőt arra se kell sok szót vesztegetnem, hogy mi elveink sértetlen föntartásával miért helyezkedtünk a nemzetgyűléssel szemben a „tolerari posse” álláspontjára. Teltük ezt 1) mert az anant kövölték, 2) mert a békekötés és a ratifikációja miatt helyesebbnek véltük, ha egy, az anant által elismert, de a mi alkotmányunkban nem gyökerező és ismeretlen szerv hajtja végre az ön-sonkítás és keserves műveletét, 3) és végül azzal, a hozzáadással fogadtuk el, hogy a nemzetgyűlés csak ideiglenes, pótlószerve a törvényhozásnak, mely tehát föladata végeztével egyszerűen átadja helyét a törvényes és alkotmányos tényezőknak.

A ratifikáció elmúltával mindezen kérdések aktuálisokká lettek.

S ma a helyzet az, hogy vagy vissza kell nyulni az elejtett fonálhoz, vagyis a nemzetgyűlés

feloszlásával összehívni a törvényes kétkamarás országgyűlést, hogy ez átvizsgálván az 1918 október óta történeket, állítsa véglegesen helyre az alkotmányos rendet, — vagy a nemzetgyűlés útján kell új alkotmányt adni a nemzetnek.

A magam szerény álláspontja egyáltalán vitán kívül hagyva, csak azokat a kérdéseket akarom tárgyilagosan vázolni, a melyeket szem előtt kell tartani az elhatározásnál.

Az „országgyűlés” alatt képviselőházat és főrendiházat értek ugyan, de nem a „rég” képviselőházat. Hiszen a jogfolytonosság merev értelmezése alapján lehetne, erről is beszélni, de a békekötés után ez már lehetetlenség. Egy év előtt fordítva állott a helyzet. Akkor a „béke törvényessége” éppen ezt kívánta volna. Ma már az elszakított területek képviselőinek régi jog alapján való törvényhozói működése nemcsak fizikai, de nemzetközi jogi abszurdum is volna.

Ha pedig az országgyűlés alatt nem a régét kell érteni, akkor az első kérdés az: ki hívja össze az újat? A király nem teheti, mert nincs hatalomban. A főhatalom ideiglenes birtokosa a kormányzó ellenben megteheti s az országgyűlés ezt a tényt utólag helybenhagyhatja.

A második kérdés a képviselőház jogi helyzete körül támad. Törvény van a választói jogról: az 1918-i. Törvény van a kerületi beosztásról az 1913-i. Világos, hogy e kettő alapján ugyanaz területen és ugyanolyan kerületi beosztással mint a nemzetgyűlés, a képviselőház is összeválasztható.

Helyes, célszerű és az ország érdekében áll-e a 18-i választási jogra visszamenni: ez egy nagy vitapont lehet, az volt eddig is, de a törvényes állásponttól nézve nem lehet vitás és az ország, ha a törvényre helyezkedik, nem tehet mást. Az új országgyűlés aztán csinálhat olyan választói jogot, a melyet akar.

A főrendiház kérdése sem vitás, de lege lata. De lege ferenda — abban egyek vagyunk, hogy reformálni kell. A nézetek csak ott ágaznak el, hogy a törvényesség hívei ezt csak a főrendiház útján fogadhatják el. Itt is fölmerül az a szempont, hogyan illeszkednek azok, kik a megcsontított ország levágtott területeiről valók, sőt talán más-más állam polgárainak vallják is magukat, mint egész bizonyosan a görög-keleti és görög-katolikus román püspökök és érsekek stb. Ámde ezen segíteni lehet utólagos házhatározattal, törvénnyel is, és ezzel szemben áll az az imponáns tény, hogy a főrendiház mai szervezésében az integritás minden felülálló eszméjének lenne egy kívülről meg nem támadható jelképe és megtestesítője.

Csak úgy odavelve ezt a pár szempontot, nézzük most a másik megoldást — a nemzetgyűlés útján. Elvben abban kivétel nélkül találkozik mindenki, a kinek a dologhoz szava van, hogy, ha a nemzetgyűlés alkot törvényt és ez lesz a jövő alkotmány alapja: ez csak olyan lehet, melyet a történelmi jogfejlődés előir. Van szó tehát a képviselőházat illetőleg egy a mainál szűkebb, az 1918-iknél bővebb és egyszerűbb választói jogról és a főrendiház korszerű reformjáról.

Ha ezuttal a vita lehetősége érdekében kívül hagyjuk azt a kérdést: van-e a nemzetgyűlésnek joga, illetve mondjuk másként: a nemzetgyűlés által alkotandó és a kormány által szentesített, tehát az 1920. évi I. törvénycikk szerint meghozott ilyen alkotmányozó törvények érvényességét kétségen kívül állónak el fogja-e ismerni az utókor: akkor csak az a szempont lehet a döntő, hogy e korszerű reform: a képviselőválasztói jog és a főrendiház átalakítása az ország érdekében nem helyesebb-e, ha az országgyűlés által jön létre?

Sok szó az egyik sok szó a másik megoldás mellett.

Két dolog azonban bizonyos. Az egyik az, hogy a kormánynak elvileg nyilatkoznia kell haladéktalanul arról, melyik útra akar térni? Az esetre pedig, ha az alkotmányjogi nagy kérdéseket már most és a nemzetgyűlés útján akarja megoldásra vinni: meg kell e tárgyban nyilvánosan hallgatnia az ország mértékadó jogtudósait és közéleti tényezőit is s ezeket a javaslatokat nem szabad titokban előkészítve egyenesen a nemzetgyűlésbe dobni be le- darálás végett.

Még kell szólnia a főrendiház vigilancia bizottságának is, e kérdések tárgyalásából pedig látni kell a cenzurát egészen kapcsolni.

Olyan elhatározások előtt állunk, a melyektől függ nemzetünk jövője és ezért ilyeneknek csak a nemzeti közakarat teljes és világos kialakulásával szabad megírótni.

Arra kérem a Budapesti Hírlapot: vegye újból kezébe az *alkotmányos rend és a magyar történelmi jogfejlődés zászlaját*, adjon teret a vitának és irányítsa azt.

Az a hatalmas gárda pedig, mely a lap mögött áll s a melyé a mul, kell, hogy legyen a jövő is: álljon elő és most mutassa meg tudása és hazafisága tündöklő páncélját. Legyen újból tényező azon az uton, mely a törvényhez, a rendhez, az alkotmányhoz s ezzel a jobb jövőhöz visszavezeti ezt a szerencsétlen nemzetet.

Az oláhok a Tiszáig akarják megszállni Magyarországot.

— Népgyűléseken izgatnak ellenünk. — Tuszkol akarnak szedni Erdélyben. —

Nagyváradoi kapjuk az alábbi tudósítást:

A bécsi kommunisták nemrég világgá kürtölték, hogy a Nagyváradon lakó Csécsi Nagy Imre huszárezredek fia, hogy hozzat álljanak édesapjuk emlékezőre, a Margit-körúti foház előtt löböz magukkal megámadtak egy *Morár Teofil* nevű budapesti román orvostanhallgatót, a kil embertelenül megkínözték s végül holttestét a Dunába dobták. Nem beszélve arról, hogy az egész hírszemen szedett kóhalmány, mert ez az orvostanhallgató ma is a legnagyobb nyugalomban él Budapesten, mi eddig fölőlegesnek tartottuk, hogy a külföldet ellenségeink ez újabb rágalmáról fölvilágosítsuk. Legalább is erre vall, hogy az oláh sajtó ezt az esetet fölkapva, immár három hete a legnagyobb hangon izgat a magyarság ellen és az esettel kapcsolatban az erdélyi magyar nyelvű újságokat is arra kényszerítik, hogy olyan propaganda cikkeket közöljenek magyar testvéreik ellen, a mi még az oláh megszállás történetében is példátlanul áll.

Ez újból kifolyóan — a mely természetesen csak ürügy és kínálkozó alkalom volt az ellenünk való izgatásra — száz népgyűlést akarnak rendezni az oláh politikusok Erdélyben és Oláhországban a magyarság ellen. Az első ilyen nagyarányú népgyűlést Bukarestben tartották a múlt vasárnap, a melynek lefolyását a román kormány sajtóirodájára köztávirában közölte az erdélyi magyar sajtóval. A gyűlésen *Francu Amos*, az első erdélyi román tanács volt elnöke elnökölt. Megnyitott beszédében a többi között a következőket mondta:

— A mi le nem győzött hadseregünk megmenette a magyarokat Kun Béla dühétől és elismerésül, hogy a román kegy folytán erőhöz jutottak, ezer és ezer román börtönöztek be, megkínözték és meggyilkolták a mi diákjainkat és földművelőinket. (?) Nem elég nekik a lecke, melyet a mi vitéz hadseregünkötől kaptak, mi tehát hajlandók vagyunk újból megfizetni nekik, a mi őket illeti. *Románia határai ugús a Dnyesztertől a Tiszáig fognak terjedni.* A *Morár Teofil* meggyilkolása okozta mely megbántás és pillanatában gondolatunk dicső hadseregünk felé irányul, mert ez a háború megmulatta, hogy minden szövetség és békeszerződés csak papíronny. A mostani meg az eddig elszenvedetett bántalmakkal szemben tuszul kell venni a területünkön élő magyar püspököket, mágnásokat és urieembereket.

Ioanitzesku, az oláh képviselőház alelnöke arra kérte a tömeget, ne túsja a magyarok inzultusát és fegyverrel szerezzen érvényt annak, hogy a Dnyesztertől a Tiszáig minden a románoké legyen. *A vitéz oláh hadsereg*, ugymond, *nem sokára ismét ott lesz a magyarok fővárosában* és akkor mindent számonkérünk és magunk szerzünk magunknak igazságot, melytől szövetségeseink megfosztottak bennünket. *Előre fognak menni a Tiszáig, miénk lesz az egész Bánd a Maros torkolata és minden, a mi bennünket illet.* Ebben sem ellenség, sem pedig jó barát nem tud már bennünket megakadályozni. Ha az anant főtanácsa nem érti meg, hogy Románia jogait tisztelni kell, mi már tudjuk az utat a magyarok fö-

városába, Budapestig, a melyet egy parádés marssal elérhetünk.

Fölszólt még a többi között Stóica tábornok és kijelentette, hogy a hadsereg a román nép rendelkezésére áll a területek megszerzése céljából. A népgyűlés végül határozati javaslatot fogadott el, a melyben kéri és elvárja a felelős tényezőktől, valamint az ojtuzi, oknai és marasti „legyőzhetetlen oroszántól”, Avereszku tábornoktól, hogy azonnal vétesse nekünk vissza ama magyar tisztek, klérus, nemesség és arisztokrácia sorából, a kik nem tették le a hűség eskút. A gyűlés egyúttal nemzeti gyászt hirdet, a míg a románság megsértett jogait teljes elégtételt nem nyernek és a Budapesten fölláthatani tervezett Erdély szobra ellen való tiltakozásul szobrot állítanak a román mártiroknak Bukarestben, a honnan győzedelmesen kel fel a nap a nemzeti eszme beletöltésére.

Ebből a dologból csak egy látszik ki világosan. Az, hogy a „dusó és győzhetetlen román hadsereg” hódító hadjárát még nem látja befejezettnek s a politikusok ebben az irányban látják a román népet népgyűléseken. Nekik minden ügy jó erre. Jó a román tanuló is, a kit a magyarok agyonverték, a ki azonban él, köztünk biztossággal van és magyar egyetemen készül pályájára. Ma lán nincsen itt az ideje annak, hogy minket ez a román nemzeti perfidia különösebb izgalomba hozzon, de tudomásul kell vennünk, a szekely közpéldaszóra gondolva, mely azt mondja: Nem kell félni, de ügyelni szükséges.

A politikai helyzet.

— A szélsőségek ellen. — Uj program, uj kormány. — Rubinek miniszter nyilatkozata.

A nemzetgyűlés szünete óta csendesek a pártklubok és rendszerint a legcsöndesebb, legnéptelelenebb a kormányzópart körhelyisége. Ez azonban nem jelenti a politikai szélsőséget is. A kormányzópartban összerendezett frakciók külön-külön bizalmas tanácskozást folytatnak, egyrészt külön pártalakítás céljából, másrészt azért, hogy a kormányzópart egységét valahogyan és valamelyes ideig még megóvják és ha lehetséges, biztosítsák. A kormány körében, mint megirtuk, új kormányzati program megállapításával vélik elérni a cél: a kormányzópart egységének és fegyelmeinek biztosítását. Ezt a célt szolgálta az a bizalmas tanácskozás is, melyet tegnap nagyatyádi Szabó István földművelési miniszter lakásán tartottak és a melyen a többi között részt vettek Simony-Semadam Sándor, Kovács J. István, Bottlik József és Gömbös Gyula képviselők is. A jogrend biztosítása, a földbirtok-reform végrehajtása, a pénzügyek, munkásügyek rendezése, ezek a főbb programpontok, a melyek kilüszélével óhajtják a pártot továbbra is összetartani és pedig olyformán, hogy a program elfogadásától tényleg függővé a párt kötelekében való bennmaradás feltételét. A kidobott jelszavak között sze-

reper a szélsőséges elemek kiszorítása is, de épp ez a pont az, a mely körül a legtöbb ellentét és egyetlenség tapasztalható. A szélsőséges álláspontot másképpen értelmezik a kisgazdapárt és mást ért alatta a keresztényszocialisták partja. A mérsékelt elemek azt kívánják, hogy a demagógiát, az osztály- és felekezeti gyűlölséget kiszorítsák ki első-sorban a politikai életből.

A másik oldalon ezt viszont a liberális-közvetlen jelszavától a keresztény és nemzeti irányzatot feltik, a mire a tulajdon is azt felelik, hogy épp a keresztény és nemzeti irányzat biztosítása érdekében kell megszabadulni a szélsőségektől és túlzásoktól.

Nyilvánvalóan mutatja azonban a kormányzópartban dülő ellentétet az a körülmény, hogy a pártnak egy másik nagyobb csoportja külön programtervezetet készített és a melyet egy sereg képviselő már elfogadott és alá is írt.

Ez a programtervezet szó szerint így szól: „Alulírottak abban a meggyőződésben vagyunk, hogy a magyar politikai életnek a béke ratifikációjával megnyitott új korszakában két fő feladata van: állami és társadalmi megerősödésünk és a küzdelem a béke revízióáért. Ezt a kettős törekvést azonban csak akkor látjuk sikeresnek, ha a kormányzatban, a melyet minden személyi érdek háttérbetolásával akarunk támogatni, a következő alapelvek uralkodnak: a keresztény (keresztény) nemzeti irányzat, demokratikus agrárszellem és szociális fölfogás.

Ezekből az alapelvekből áthatva, a nemzetgyűlésnek a következő legközelebbi feladatokat kell megoldania: 1. A közrend tökéletes biztosítása, 2. a munkáskérdés szociális szellemben való rendezése, 3. pénzügyeink rendezése, 4. a közigazgatás reformja, a mely nélkül a földreform végrehajtása csődöt mond, 5. az alkotmányjogi és házszabályreform, előbbinél nevezetesen: a) a királyi jogkör megállapítása, b) a felsőház reformja és c) a választójog reformja, a mely nélkül készületlenek lennének házfelozslatás esetén, 6. közoktatásunk reformja, tekintettel az új művelődési és gazdasági szükségletekre, 7. az egyház-politikai reformok (katolikus autonómia és 1848. XX.), 8. az ipartörvény revíziója (kiszárv védelme) és végül 9. mezőgazdasági és ipari termékek szabad-forgalmának eléréséhez szükséges intézkedések.

A király személyének kérdését csak a felsorolt reformok elintézése után tartjuk eldöntendőnek, úgy a békés konszolidáció, mint hazánk feltámadása és függetlensége érdekében. Hogy pedig mindezeket a feladatokat megoldhassuk, szükségesnek tartjuk a kormányzópart rekonstrukcióját olyképpen, hogy abban csak rokonfelfogású elemek maradjanak. Ki kell tehát válniok ugy jobbról, mint balról a szélső politikai felfogást valló elemeknek, különösen pedig azoknak, a kik akár a keresztény világnézet, akár alkotmányjogi felfogás, akár pedig az állam és társadalmi rend átépítésének módja vagy útje szempontjából a nagy többségtől eltérő felfogást vallanak. Budapest, 1920. évi november 23.

Erről a programról Rubinek Gyula kereskedelmi miniszter munkatársunknak ma este ezeket mondotta:

— Ez a program csaknem egészében helyt-

álló. Való az is, hogy a szélsőségeket jobbról is, balról is ki kell kiszorítani.

— Az új kormányzati programot már új kormány fogja megvalósítani. A programtervezet ugyanis az aláírókkal együtt a kormányzó elé kerül és a kormányzó ur e program alapján nevezni ki az új kormányt. Hogy ez mikor fog megtörténni, csak később dől el. A program aláírásból, illetően elfogadásból alakul meg azután az új kormányzópart. Haller István kultuszminiszter igenis bennmarad a kormányban, hiszen ő nem tartozik a szélsőségek közé. A nemzetgyűlés legközelebb az állam- és társadalom hatásosabb védelméről és a közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslatokat tárgyalja. Hogy az utóbbi ellen a törvényhatóságok tiltakoznak, könnyen megérthető, de mi határozottan kívánjuk a reform megalkotását. A rendes költségvetés tárgyalásáról is lehet szó, minthogy azonban a valuta miatt is egészen újra kell átdolgozni a költségvetést, a kormány ezuttal is indennítást fog kérni. A nemzetgyűlés ülésszakát legközelebb mindenesetre be fogják rekészteni, már azért is, mert a bizottságokat újra kell választani. Hiszen több bizottságban a többség, sőt az elnök is, ellenzéki.

Eddig a kereskedelmi miniszter nyilatkozata. A másik csoportnak egyik avarolt tagja ezt mondotta munkatársunknak:

A kormányzópart mai összetételében semmi esetre sem maradhat együtt. Az eddigi politikával szakítani kell. Agrár szellemű demokratikus politika van szükség. E nélkül nem vesznek bennünket komolyan sem benn, sem kívn. A helyzetet mielőbb tisztázni kell. Reánk nézve irányadó az, a mi nagyatyádi Szabó István miniszter a Gellért-szállóban rendezett lakomán mondott. Soraink között pedig nemcsak kisgazdapártiak vannak, hanem a keresztény nemzeti pártnak igen sok számottevő tagja is.

A főkecsempészes vádjá és a német szocialisták.

A német birodalmi gyűlésen tegnap a szociális demokraták a nyilvánosság elé cipelték interpelláció alakjában a főkecsempészes vádját bizonyos körök ellen, a melyek a volt uralkodóházzal igen szoros összeköttetésben állanak. Ez interpellációval ismét fényesen igazolódott az, hogy a szocialisták a politikai harcban a párttaktikánál felsőbbrendű érdekét nem ismernek. Szeretik játszani az erkölcsbírói, mikor a taktika azt követeli, de szemel hunynak mindenféle terror és visszaelés előtt, ha politikai hasznát láthatják. Arról volt Müller szocialista képviselő interpellációjában szó, hogy a berlini Grusser-bankház útján a vagyondézma és hadinyereségi adó elöl Amsterdami csempésztek ki milliókat a volt uralkodóház tagjainak egy része, nagymérvű arisztokrata családok és egy híres hadvezér (Ludendorff).

Tagadhatatlan, hogy egy állam, a mely nyakig ül a milliárdos deficitben, nem türelmi, hogy a nagy vagyon a jogos megadóztatás elől a külföldre

Fáy Szeréna.

Irla Szász Károly.

Egy régi színházlátogató, a ki még hallotta Jókainé „szép szavának ezüst hangját” csengeni (én már csak legutolsó felléptekor, 1883-ban láttam az előregedett nagy tragikát, felszázados jubileumán, Volumentia szerepében) — negyvenkét évvel ezelőtt, 1878. nyarán, az akkor még rettenetes magyarsággal „szini tanodá”-nak nevezett iskola vizsgálatán, Schiller Stuart Máriájának előadásán egyszerre csak meglepetve kezdett figyelni a színpadon megcsendülő, ritka erejű és fényű, mely zengésű hangra, melyen a szerencsétlen skót királyné dalkája szólt meg. Egészen fiatal, karcu nívésű, kifejező arcu, feltűnően banna leánya, első osztályos szerény növendék volt annak a remek hangnak szerencsés tulajdonosa, kiben a régi emléken merengő színházbarát az új művészi nemzedék Jókainéját látta készülni.

Egy évre rá — mikor az azelőtt esztendőben elhunyt Szigligeti születése napjának előestéjén, március 7-én, a Nemzeti Színház A világ urát ültetett fel, ünnepi előadásban, az a széphanó színész-csemete is szerepet kapott, s mint Porphyrius költő fia, a gyakorlott művészek társaságában is oly jól megállta helyét, hogy egyik bírálója már a művészi pályájához kötött remények igazolását érezte ki a tragikai szakma művelésére hívott leánya érzéssel teljes szavalatából.

A Nemzeti Színház vezetősége egy nézetlen volt az elismerő kritikával — mely minden vizsgálat alkalmával kiemelte e rokonszenves növendék művészi adományainak ritka összhangját — s 1880-ban, most negyven éve még növendék-fejvel szerződtette tagjai sorába Fáy Szerénát — mert ő

volt az a sokat ígérő tehetség, az iskola elismert legkitünőbb tanulója.

Ugyanabban az évben hozta föl a színház Aradról — a vendég-szeropelni lenn járt Prielle Kornélia ajánlatára — fiatal szellemes színésznek Mihályi Károlyt — kinek negyvenéves jubileumát ez év tavaszán ünnepeltük meg — s ez a két fiatal lélek az 1880. év Mikulás-ától szép ajándékot kapott a művészet rögs útjának induló cipőjükkbe, mikor a Hugó Károly Báro és bankár-jában lépve föl (Mihályi mint Arthur, Fáy Szeréna mint Adél) — a közönség zúgó tapsai összhangba csendültek a kritikával, mely szinte boldogan és büszkén mutatott rá a fiatal művészek biztos emelkedésének két erős szárnyára: tehetsükkre és hecsvágyukra.

Most a Nemzeti Színház és a közönség jubilála Fáy Szerénát, s az ünnepben emelt fővel vesz részt a kritika, melynek négy évtizeddel ezelőtti jóslatát a nagyváltó lett művésznő fényes pályája mindenben valóra váltotta.

Pedig Fáy Szerén szinte rendkívül helyzetben volt pályafutása egész ideje alatt. A Jókainé örökét, a tragikai hősnő szerepkörét, több mint egy évtizedes árvaság után még a 70-es években Jászai Mari foglalta le, s uralkodik benne, bámulatos művészi és testi erővel, mind e mai napig. Így Fáy Szeréna sokáig csak a második helyen állhatott, de tehetségének és kötelességtudásának legjobbn bizonyága, hogy mégis elsőrangú művésznő lett.

Hogy pályája kezdetén — ha nem is a tragikai szakban — nagyobb szerepekhez jutott, azt annak köszönhetik, hogy a szép Felekiné — a drámai hősnő közkedveltségű ábrázolója — akkortáiban már kénytelen volt áttérni az anya-szerepekre, s így aztán Csiky Jóstájában a Pythiát, Szigligeti érdekes népdramájában, a Lelenben Julcsát — már tagsága első évében Fáy Szeréna adta, teljes elismerést aratva — má, fiatal diákok különösen el-

bülvölve hallgattak. Nagy sikere volt mindjárt kezdetben a Calderon Allhatatos fejedelmében is Fénix-nek, a busongó szép királyleánynak egészen az ő egyéniségéhez illő szerepében, s igen érdekes jelenség volt a felújított Szentiványi álom-ban mint Oberon, a tündérkirály, kit régebben Egressy Gábor játszott. De kapott mint egészen fiatal színész, tiszta tragikai földadatot is, és kitűnően oldotta meg: erővel és érzéssel teljes Iréne volt, a Kőfaludy Károly jeles szomorujátékában.

A tragikai szavló szerepek jórészt Jászai Mari vállán nyugodván — Fáy Szerénát más léren is kellett foglalkoztatni, s így történt, hogy vonzó egyéniségében csakhamar kitűnő személyesítőre tallak a 80-as években annyira divatosá lett francia középfajú drámáknak a ragvógó hősnők mellett háttérbe szoruló, de lelki nemességükké kiemelkedő nőalakjai, a némán szenvedő hitvesek, a rokonszenves tisztességes asszonyok — mint például Daudet Fromont és Risler-jében a méltatlanul elhanyagolt Klára — és hozzá hasonlók.

Később kitűnt az is, hogy Fáy Szeréna művészi tehetségének törhetetlen vasércből, a humor aranyzóalaj sem hiányoznak. — a mi szinten rokonyonás az ő és Jókainé művészi közt. Emlékezzünk csak Hauptmann Bundájára — milyen életől duzzadó művészi alakítást nyújtott abban, mint keményfajú, nyeltes, német parasztasszony — vagy Molière Urhatnám polgár-ára, melyben nemcsak hogy gyönyörű, hanem egyszersmind rendkívül jóízű Jourdain-nak volt — és az Elnémult harangok oláh pópánéja is nevezetes állomásai említhető, művészi pályáján.

Közben aztán meg-megosztozott Jászai Mari-ral a tragikai szerepkörön, s az utóbbi időkben már mind többször adta — a felfogás biztosságával s a kifejezés grandiozitásával — Margit királynét, Ger-